

FÜGGETLEN LAPOK

Megjelennek ezentúl minden szombán és szombaton.
 Előfizetési ár:
 Ezentúl egész évre 10 frt., félévre 5 frt., negyedévre 2 frt. 50 kr.
 Beiratást 11 6-hasos petit-sor 5 kr., helyedj minden beiratásért 30 kr.
 A „Független”-ben 4-hasos petit-sor 20 kr.

Előfizetési felhívás

FÜGGETLEN LAPOK

f. év okt.—decz. folyamára 2 ft. 50 kr. egy hónapra — 90 „

Az új évfolyam beállításával t. előfizetőinket lapunk további pártolására kérjük, s azon t. cz. előfizetők, kiknek megrendelése e hó végével lejár, tisztelettel felkérünk, sziveskedjenek azt e hó végeig megújítani, hogy a lap szétküldésnél fennakadás ne történjék.

A „Független Lapok” kiadó-hivatala,
 3 korona utca 18. szám.

Szerkesztési iroda:
 3 korona-utca 25. szám.

Pest, nov. 27.

A magyar köznevelés ügyében, eddigi gyászos hátramaradásunk után az első elhatározó lépés már meg van téve. Akkor történt ez, midőn az országgyűlés, a népnevelési törvényjavaslatot elfogadta.

Vájdás és izgalmas viták közepett született az S. hogy nem felel meg a politikai életszükség követelte ismeret és arányoknak: nem annyira a szülők okai, mint a babák, kik a még eszközölhető volt igazításokat agyon beszélték.

Különbözik a posteriori nem is lehetett másként. A jobb és balpárt együttes compromissumát csinálta a 25-től és a központi bizottság retortáin keresztül ment törvényjavaslatot. Megállapodott abban, hogy azt elfogadják. Természetes vala tehát, hogy azt együttesen védte.

Nem is ez ellen van kifogásunk. Mi azt gondoljuk, s abban a magyar közértelemiség nagyobb része velünk egyet ért, hogy hazai köznevelési reformunk rögtön lenne megindítandó, még pedig oly tankötelezettség alapján, mely a százados csapatok alatt elnyomorodott magyar községek eddigi mulasztásait helyre pótolni, s hasonló mulasztásokat jövőre övni tudjon. Azt gondoljuk továbbá, s ebben szintén egyet ért velünk a magyar közértelemiség nagyobb része, hogy köznevelési reformunkat azzal kell meg-

kezdeni, hogy a néptanítók alaminzanaszerű fizetését fölemeljük.

Ily reform kezdeményezés veszélyes, mert tarthatunk, miután a magyar intelligencia 1848 óta sokat tanult, és az irodalom által sokat foglalkozott e kérdéssel. Az idő némi nyitást kiabrándította, s nem oly túlzó mint 48-ban volt, s tartózkodik minden jogcsorbitástól. Bizton reméljük tehát, hogy a magyar népnevelés ügye fölött beható, megfelelő határozatok ad majd a törvényhozás, s nem viszi ezen ügyet is a végzetes „esetről esetre” való lassúság terére.

Ezen reményünk éledezni is kezdett, midőn a jobb és baloldali szószokokat kötelező compromissum mögött, Schvarcz Gyula, az intensív és a kulturállomokban gyakorlott némely reformelvetők magyar népnevelési törvényjavaslatba való felvételét is, élesen kiemelték kifejezésekkel sürgették.

Ezen szerepét nevezett hazánkfiamnak mi a tények okszerű következményének is tekintjük; miután ő nem csak nagy részt vett a köznevelési ügyi mozgalom irodalmi megindításában, hanem fáradsággal gyűjtött statisztikai adatokkal köznevelési ügyünk tényleges állapotát megismertetni is törekedett.

Mindkét módosítvány, melyet Székességhelyi-városának képviselője tett, lényegesen módosított volna népnevelésünkön.

A 25-től és a központi bizottságok által módosított miniszteri törvényjavaslat 23-dik §-a nem elégítette ki sem a szakfőnököket, sem a független közértelemiségét. E §-us csak azt mondta ki, hogy a községek kötelesek a törvény rendelkezéseinek megfelelő népiskolát felállítani anélkül azonban, hogy a §-gyelembe vévén, százados csapatok alatt elnyomorodott községeink eddigi mulasztásait, határidőt is tűzött volna ki, melynek lefolytáig, a községek a törv. rendelkezéseinek megfelelő népiskolát állítani köteleztetnének. S valamint határidőt nem szabott, ugy nem gondoskodott kényszer eszközökről sem, melyekkel a községeket a törv. értelmében kényszeríteni lehetne, ha jölehet népiskolát állítani képesek lennének, azt mégsem állítanak.

Ezen hiányok teljesen pótolva lennének az által, ha az országgyűlés elfogadja Sch. Gy. ur abbeli módosítványát, mely szerint a köznevelési miniszter oda lenne utalando, hogy a jövő törvényhozás elé mind a határidőtől, mind a kényszereszközökről törv. javaslatot terjesszen.

Nem tehetünk róla, de úgy ismerjük népünk indolentiáját, hogy kényszereszközök nélkül, legjobb törvényeink is írott malaszt lesznek, nem csak mivel nálunk a szükséges kulturális előzmények még hiányoznak, hanem azért is, mivel, a köznevelésben előbbre haladott államok szintén a kényszereszközök alkalmazása által tették lehetővé népművelésüket.

Ugyanazért nem fogadjuk el argumentumul azon föltevését cultus miniszter ö exájanak, mely a kényszereszközökben magyar községeink erkölcsi ereje iránt bizalmatlansági szavazatot lát, annál kevesebb fogadható el szerintünk Nyáry, Tisza K. és Pulszky képviselő uraknak azon patetikus utalásuk a magyar nép iránti bizalomra, s annak még csak lehetőségére is, hogy fognának községek találni, melyek a törvény daczára ne fognának azonnal iskolát állítani!

Az egyházmegyei által a magy. tud. akad. 1862—1867-ig beküldött statisztikai adatok másként tanuskodnak.

Avagy nem kétszívbevonhatatlan tény-e az, hogy kath. népiskoláink tanítói fizetését több mint 1000 község vagy épen, a vagy csak hiányosan és későn fizeti, daczára azon fassiónak, melyet a „systema scholarum elementarium” és Bach korbeli rendeletek a „Politische Schulverfassung” alapján ünnepélyesen kötöttek. Nem kétszívbevonhatatlan tény-e az, hogy 1861-ben több 100 község zárta be vasárnapi iskoláját, ize el segédtanítóját, s tartotta hon isk olabárázó gyermekeinek nagy részét, ugyan akkor, midőn alkotmányunk újra ébredett?

A tanítók fizetésének javítását illetőleg kiki belátja, hogy köznevelési reformunknak az képezi kulesát. Erkölcsileg emelné a néptanító osztály állását, tekintélyét, s alkalmassá tenné, hogy jobb tehetséggel, szellemes ifjak édesgetve érezzék magukat annak pályájára. Sch. Gy. módosítványának azon értvé, miszerint épen oly joggal lehetett volna bevezetni a törvénybe tanítófizetésének magasabb felemelését, jölehet az 1868. kötségtétel mellett kiállítás e fizetések realizációjára már is mutatkozott, mint a minő joggal vezette be a miniszter a törv. javaslatba 43 §-ust, mely oly községek népiskolájának segélyezését ígéri, melyek akarának ugyan, de nem képesek saját erejükből népiskolát állítani, jölehet ily állami segélyre a már megszavazott 68-iki budgetből egy krajczár sem kerül és még-

is ígértetett; — ezen értvé nem találjuk megezőlva.

Azon értvé pedig, miszerint a törvénynek már azért is ki kellene mondani a nagyobb fizetés, hogy a most növekedő nemzedék, törvénybe tett számok csekélységétől meg ne ijedjen, a népnek javára magát józannul részánhassa és előkészíthesse, anélkül, hogy vénségét, majd az özevgye árvaít elkerülhetlen nyomornak tenné ki, ezen értvé átérzettek egész súlyában valamennyi pártunk gondolkodói és úgy véljük nem is ignorálták volna, annak fontos horderejét, ha csak az idő rövidsége miatt is fokozott pártizgatottság, kapacitálhatlanná nem tette volna a szellemeket.

Reméljük azonban, hogy népnevelési törvényünk ezen hiányain a legközelebbi országgyűlés segíteni nem késend.

Az anyakönyvek nyelvéről.

A t. olvasó emlékezni fog az egyes egyházmegyeikben legutóbb tartott kertületi tanácskozományai alkalmával az illető hazafias szellemi lelkes urak által az egyházmegyei hatóságokhoz, jegyzőkönyvileg intézett, s Független Lapok”-ban közölt, azon kérelmekre: engedje meg, az illető mlságos püspök, hogy az anyakönyvek, a hazai törvények, s a alkotmányos kívánalmaknak megfelelőleg, ezután magyar nyelven vezettetessenek.

Ismert dolog, hogy az 50-es évek óta a kath. papság az anyakönyveket latin ul vezette. Mihelyt azonban az alkotmányos állapotoknak kedvezőbb napok állottak be, a hazai nyelv érdekében, erőlyes és lelkes felszólalásokat hallottunk a kath. papság kebelől.

Első volt, a nm. főpapság között, a testtől lelkesült magyar szellemű Bartakovics Béla egri érsek ö exája, ki hazai törvényeink ebbeli határozatainak, meggyeje papságához legújabbant intézett körlevelében következőleg rendeli érvényesítését.

„Hazánk törvényei” — mondja a körkéréses körlevél — „névszerint az 1836-iki III. és az 1840-iki VI. törvényezikkek 4-dik és illetőleg 7-dik szakaszai az anyakönyveket magyar nyelven rendelik vezetni. Azon időben, midőn hazai törvényeinket tetleg felüggesztették és hatályon kívül helyeztetek, az egyformaság megőrzése, s netalan e téren is teendő új intézkedések megelőzése végett a püspöki kar észszerűnek találta anyaszent-egyházunk nyelvét, a latint választani, és anyakönyveinket azon vezettetni — e viszonyok azonban ma már megváltoztak s törvényeink visszaállították; azért szükségesnek vétem elrendelni, hogy az anyakönyvek, mint ezt több egyházkertület is óhajtotta, a jövő-

Az előfizetési pénzek

s a lap kezelését illető minden tárgyak a kiadó-hivatalhoz (Első magyar egyesületi könyvnyomda, 3 korona-utca, 18. sz. a.) intézendők.

Bérmentetlen levelek elj nem fogadtatnak.

1869-dik évtől kezdve egyházi megyénk minden plébániájában, a fent idézett törvények értelmében, ismét magyar nyelven vezettetessenek.

Ezen határozat által megvagyunk győződve inauguráltott a magyar nyelv az anyakönyveket illetőleg, s ismerve nm. főpásztoraink hazafiaságát, bátran föltehetjük, hogy ezen nemes példa általános követésre fog találni az egész hazában.

Nincs ok, melyet helyesen felhozni lehetne a magyar nyelv ellen az anyakönyvek vezetésében. Nemzetiégi praetensióknak itt helye nem lehet, sem azon aggodalmaknak, hogy a nem magyar ajku községek, városok, vagy lelkesek, ennek árán, a kölcsönös egyenjogúságra hivatkozva, anyakönyveket az ő tulajdon helyi nyelvükön fognák vezetni.

Az anyakönyvi törvényes állami okmány, mely fölött alkotmányos törvények intézkednek. Miután pedig az alkotmány csak egyetlen nyelvet fogad el és ismer diplomatikai nyelvtől, és ezen diplomatikai nyelv a magyar nyelv, igen természetes előszőr, hogy ezen, magyar nyelvet minden e hazában lakópolgár érte; másodsor, hogy a magyar nyelvre hozott törvényt minden honpolgár, megtartsa.

Egy abnormitas a pályázati vizsgálatok

(examina concursualia) körül.

Nemcsak magán körökben, hanem a nyilvános téren is több vitára és eszmecsere adtak alkalmat a pályázati vizsgálatok. Legújabbban a veszprém-megyei palotai egyházkertület hozta szövegére s fejtegette nyilvánosan e tárgyat az „Idők Tanja” ez évi január 17—18-ik számaiban, és pedig oly alapos fölfogással s gyakorlati érveléssel, hogy az itt elmondott nézetek, az el nem fogult s tisztán látó elmék előtt mindmegannyi igazságok állanak. Kézzel foghatólag ki van itt mutatva, s meggyőzőleg bebizonyítva, mily fonák és sérelmes egyházi korományoknak azon követelése, melynél fogva a plébánosokat, ha más plébániára menni kívánnak, új pályázati vizságra sorozja. Nincs azonban szó itt sem egy másik, s tán még fonákabb és sérelmesebb eljárásról, mely bennünket káplányokat sújt; — s mi abban áll: hogy mielőtt egyházi javadalmat élvezhetnénk, ha a kiállott pályázati vizsá után a 6-ik esztendő bennünket a káplányi sorban talál, újra meg újra megvizsgáltatunk. Valóban sajtáságos eljárás, melyben a fölszólaló nem csak méltatlanságot, de leverő igazságtalanságot is talál. S ezt kifejtetni célja a jelen fölszólalásnak.

Nehogy valaki e kis bevezetés után rólam az egyházi törvények (canonok) ignorálását, vagy megvetését sejtse, előre kijelentem, hogy az egyházi törvények előttem áll-

A FÜGGETLEN LAPOK

TÁRCZÁJA.

Dr. Roder Alajos,

a m. k. tudomány-egyetem mult tanévi nagyságos rectorának, f. évi october 1-én mondott zárbeszéd e.

(Folytatás.)

A tudoroztatást illetőleg a lefolyt évben: általános jogtudorrrá lett 26 polgári jogtudorrrá „ 11 orvostudorrrá „ 40 sebésztudorrrá „ 8 vegysztudorrrá „ 3 bölcsészettudorrrá „ 4

Hittudorrrá a lefolyt tanévben senki sem avatottott. Ennek okát kutatni nem akarom. Nincs is annak itt helye. Csak érzelmeimnek adok kifejezést, ha a fölött szivemet elborultnak mondom.

Mesteri oklevelet nyert:

a sebésztudorrról 14 a szülészettudorrról 7 a szemésztudorrról 2 a fogásztudorrról 1 a gyógyszerésztudorrról 34 polgári sebész lett 33 szülésző 170

A lefolyt tanévben a tudományos pályázás is szép eredményt mutatott föl. Ugyanis mind a négy karb n együttesen 15 pályátétel vala kitűzve, melyekre 21 munka érkezett be. A hit-, jog- és orvostudományi karok egy-egy tétele nem talált versenyzőre. A beadott munkálatok szép tanúságot tesznek azon előmenetelről, melyet az egyetemi ta-

nulók a tudományok némely szakáiban tettek; és habár összehasonlítva az egyetemi tanulók számát a pályázók számával, több pályázó aemulatiója mutatkoznék kivánatosnak: de a versenyző munkálatok belbecse általában dicséretesnek, sőt az egyik jogtudományi a kinyomatásra is méltónak ítéltetvén, nem csak pótolja a szám többségét, hanem fényes bizonyoságot tesz az egyetemi tanulók tudományos aspirációjáról szintugy mint szép tehetségeiről. A fölvezelt, kinyomatásra méltónak ítélt dolgozat „a báni méltóság”-ról csakugyan napvilágot is látott. Fényes trophaeuma ez nem csak a Korbuly Imre IV. éves jogtanuló által kivívott győzelemnek, hanem a sikra szállt 20 ifju viaskodó dicséletes versenyzésének is.

A koszorúzottak nevei tudomány-egyetemünk újjaalakításának emléktáblán ki hirdettettek mindnyájunknak örömdüvelései és azon hő kívánalmak közt, hogy mindenkor győzelem koronázza egész életükön át jó törekvéseiket.

Mikép hallgatnám el e helyen azon szép áldozat-készséget, melylyel Dr. Wagner János, a belgyógyászat-tanból kitűzött pályakérdésre két jeles jutalomra érdemes munka érkezvén be, de a Pasquich féle 50 frtnyi jutalom csak egy levén, sajátjából 50 frtot nemeselelkülleg fölajánlott, hogy a versenyzők mindegyike elvegye a dicsőség mellett fáradságának jutalmát?

Midőn most már az egyetemi tanulók azon társas életéről akarok szólni,

melyet tudományos kiművelésükre saját körükben kifejtettek: legelőszőr is a központi papnövéndékek e nemű társulatáról kell megemlékeznem, mely a szerény „Magyar iskola” név alatt a szomszál papnövénde esendes falai közt már 38 év óta gondosan ápolotva virágzik, mint a zajtalanul folydogáló esermé, esendesen öntözve és szépen fejlesztve partjainak mosolygó virágait. Én is mint papnövéndék ezen iskolának tagja és jegyzője voltam; minek reminiscentiája nekem még mindig édes és hálás! Mint mindennek, ugy ezen társulatnak is szerény vala kezdete. Mi másképp nem is lehetett; mert hiszen az csak néhány lelkes, a magyar tudományok egyházi műveltségért hön lángoló kispapnak volt müve; de híven symbolumához „fejlék idővel” szépen fejtelt a gyenge növény évenként irodalmi terménnyel kedveskedvén az egyháznak és hazának. A lefolyt évben Wi-

*) Az 1825-ben megindult nemzeti újjászülés a hazafias érzelmi pesti növéndékpapokat is csakhamar tette buzditá. 1830. pünkösdt havának 31-én oly egylet alakításának tanakodtak, melyben az egyházi irodalom elvár a magyar nyelvet minél tökéletesben elsajátíthassák. „Kifakadt, így szól erről a későbbi jegyzőkönyv, a munkás hon-szeretnek gyöngye csirája kebleikben, és egy szent vágytól ihletve gondolkodni kezdének, miként szentelhetnék ök is csekély erejüket szeretett hazájoknak. Az uttörők valának: Ambrus Sándor, Andrassy Antal, Boross Károly, Bossnyák Imre, Bors Imre, Csajágy Sándor, Cukovics Vince, Farkas Károly, Horváth Mihály, Ihasz György, Labancz Sándor, Körömezy Imre, Mraz Mihály, Muakácsy Sándor, Nagy János, Somogyi Károly, Szilva László, Tóth György. Elvégre az igaz, szép s jó igéje e lelkes köben testtőlön, sikerült Dertsik János apát-és esztergomi kanonoknak, a nevelő-intézet érdemteljes-

senan „A tudomány összehangzásában a ki-nyilatkoztatással” című munkáját fordítá magyarrá. *)

igazgatójának közbenjárása folytán az engedélyt Rudnay herceg-prímásától kinyerni, s sz. Jakab hava 1-én Ihasz György az első elnök tünepélyesen elfoglalá széket. Időjárta val a nyelvtani ismereteket terjesztő egyszerű „Magyar Iskolából”. Gyakorló Iskola” lön, mely az ekként elsajátított nyelvtani szabályokat, kiválta sz. atyák munkáinak fordításá által már gyakorlatilag is alkalmazá; míg végre, bizonyára az országban egyre élénkítő társasélet és tudományosság hatása alatt, s részben a nemeskeblű Guzmics Izidor nyilatásai közt kebelében megerősödvén, nyilvánosan működő irodalmi társulattá fejlődött. Vasárnaponként fölolvastott, s rendszeresen megíratott dolgozataik közül számosat részint folyóiratokban, részint negyve-néket ötetre menő munkálataikban tettek közzé; miúok a sz. atyák számos kisebb iratainak fordításán, eredeti hittani értekezéseken s több sikerült kötetményen kívül: a legjeles magyar fiapok rövid életrajzai; — történelmi értekezések: „Hasz János”, „A jezsuiták Magyarországon”, „Visszapillantás rem. sz. Pál szerzetére”, „Kalászkok a magyar történelem mezején”, — több magyar vér ann és hitbajnok életrajza; — nagyobb fordítványok: Hirscher: „Koronk nagy vallási kérdéseinek fejtegetései”, 1847, 1848, Ruinart, „Vértanúk”, 1856, 1857, Sz. Ambrus, „az egyháziak történelméről” 1858, Sz. Agoston, „Az Isten városáról” 1859, 1860, 1861, Montalembert, „Sz. Erzsébet élete”, 1862. (kiuyomatta egri érsek ö exja) — Manaban, „A katta egyház diadalá” 1864, Balmes, „A Protestantismus és katholicismus, vonatkozással az európai polgáriodásra” 1865, 1866, De Maistre, „A pápaságról”, 1867. stb.

*) A tudomány összehangzásában a ki-nyilatkoztatással. Irta Viseman Miklós bíbornok, fordította a pesti növéndékpapság magyar egyházi irodalmi iskolája Pest, 1868.

A jogtudományi kar tanulói is újra megkísérelték a mult tanév alatt kebelökben egy „önképző társulat” megalakítását. Be is nyujták tervrajzát az egyetemi tanácsnak, mely azt helybenhagyás végett a magas minisiteriumhoz fölterjeszté. Semmit sem kételkedünk, hogy a jogtanulók lelkesebbjei ismét fölkarolandják az elkezdett üdös ügyet és tanuló társaik közt egy oly életnek lesznek teremtoi, mely a komolyabb tudományok és irodalmi foglalkozás áldásait rájuk és a hazára árasztandja.

Az orvostudományi kar tanulóinak „önképző köre”, megerősítettvén alapszabályai, elkezdé a lefolyt évben működését, hatalmasan támogatva az illető tanári kar által.

Az egyetemi tanulók tudománybugalmáról tanuskodik még azon nagy szám is, melyre a könyvtár látogatói fölszaporodtak. 33,697 et mutat föl a szorgosan vezetett jegyzék.

De támogatta is a tanári testület maga részéről a tanulók tudomány-buzgalmát azáltal, hogy fölmentett a mult tanév

I. előlévben az egész és a féltandíjtól a jogtudományi karban	97	—	117
az orvos „ „	27	—	23
a bölcsészett „ „	27	—	13
II. dik félévben			
a jogtudományi karban	93	—	102
az orvos „ „	24	—	19
a bölcsészett „ „	36	—	10
Összesen:	304	—	284

tenulót.

(Folyt. köv.)

nak, olvasom az atyák s pápák határozatait, s irántok fiui tisztelettel s szüntelen engedel- mességgel vagyok, — s csak annyi szabadsá- gokat engedek meg magamnak, melynek fog- va, nem a betűhöz, mert az megöl — noha tán itt ettől sem kell félni — hanem a szel- lemhez, mely életet, ragaszkodom. Már most, ha az egyházi törvényeket vizsgálom, ezek közt nem találom egyetlenegy sem, melynek szelleme azt követelné: hogy a javadalom nyereség végett a vizsgálatot kiállt, s bármely plebániái javadalomra képesnek nyilvánított káplány, ha nem kap javadalmat, 6 év el- telte után új vizsgára szorítottassék. Ily szelle- met az én észjárásom, bármint erőlködjem is az egyházi kánonokban fölföldözni nem vagyok képes. *) Mert ha ez állna: következetesen, hat éven túl új vizsga nélkül egyetlenegy plebános sem plebánoskodhatna. S hogy ezt nem kívánja semmiféle canoni rendelet, az általános szokás nagyszerűen demonstrálja; — meg lehet halálos holtig kiki pályá- zati vizsga nélkül plebániájában. Plebános maradhat 6 év eltelte után is a plebános, s plebániát nem kaphat 6 év eltelte után vizsga nélkül, a plebániára képesített káplá- ny! Hol itt a következetesség? — s mivel nincs következetesség, éppen azért nem is le- het igazság.

Vagy tán más fontos okok, nyomós mel- lékérvek igazolják ezen eljárás igazságát? Lehet, de én ezen fontos okokat, nyomós ér- vekeket kitalálni sehogyszem tudom; valamint nem fogja kitalálni senki, ki az igazságot nem a személyek, hanem a dolgok állása — a res facti — szerint mérlegeli; egyébként a mellék okokat keresők nem feloldják a megha- misíthatatlan alapigazságot: roskadozó alappal összeroskád a ráakot épület is. — Megle- het, hogy az ily igazságok földterítést, az emelkedettséget s szenteskedést szenvedők előtt borzadalmos, de fölszólaló jobban bor- zad a fonákságok uralmától, a keserítő szo- kásoktól, kivált az egyház terén, mint az igazság kimondásától, mert elve: az igazság minden fölé álljon. Vagy az alantokat mindig a türelemre utaljuk? mikor ugyanis nagyobb mérséklet meg van az alatt mint fönt; miiket mindig próbálgassanak, s azzal vizsgáljanak: qui nonscit pati, non scit do- minari, s a főbök soha se végék számba, mire Krisztus figyelmezteti őket, hogy ugy uralkodjanak, mintha szolgálnának! Luc. 22.

Füzdökül, a többszörös vizsgálatok ki- állására, a tudományok haladását, főké- pen a theoreticus ismereteket megszerzését mondják. Valóban kevés nekünk káplányok- nak a suppositumunk! mert egyedül mi va- gyunk azok, kikről a theoreticus ismeretek körüli elegendő jártasságot, azoknak kellő megismerését, máséktől től nem teszik, ha csak minden 6 ik év után vizsgálatra nem rántatunk. Ha valaki az egyszerű vizsgálat után javadalmat kap, plebánossá lesz, ha fel- századig elplebánosodik is, nem jó gyau- alá, valjon a theoreticus ismeretek nem páro- toltak-e el? — a kiállandó vizsgálat gondja nem háborgatja a plebánost, ha plebániájában maradni kíván: holott — mint mondják — a lelkipásztorkodáson kívül egyéb s igen su- lyos gondok veszik körül a plebánosokat, — s e súlyos gondok, meggyengült test és lélek mellett is, biztosítva van a theoreticus ismeret: ellenben nálunk káplányoknál, kik noha kevesebb mellék gondokkal vagyunk terhel- ve, erőnk is még epebb, emlékező tehetőségünk is elevenebb, — mert azt tartják, hogy az öregeknek egyik gyarlóságuk a feledékenység: — tehetőségünk megőrülök, azt csak 6 évre terjesztik, emlékező tehetőségünk oly porosítást tulajdonítván, melyen keresztül 6 év alatt minden ismeret evaporál. Hol itt a következetesség? — s mivel nincs követke- zetesség, éppen azért nemis lehet igazság.

Egyébként én ugy tapasztalom, s velem együtt ugy tapasztalja minden kihatólag, eredményért munkálkodó lelkipásztor, hogy itt, a lelkipásztorkodás terén, nem annyira a mélyeségek theoreticus és scholasticus ismeret- tek halmaza, mint inkább a gyakorlati észle- yes működés szükségeltetik. Nem ugy látjuk idekűn, hogy épen azok, kik magukat a the- oreticus ismeretekkel tetőtől talpig elborítják, scholasticus szörszálhasogatásokkal bibelöl- nek, a lelkipásztorkodás érett édes gyümöl- cseit ritkán élvezik; magukat az elméleti ismeret- tek közé mintegy eltemetik: holott a gyakor- lat férfiai ténykedésekkel mindenben életet lehelnek, s izletes gyümölcsöket szednek. A theoria praxis nélkül holt test, melynek van- nak ugyan szemek, de nem látnak, fülei, de nem hallanak, szive, de nem dobog, — vére pedig, mely az egészet megelevenítendő, épen semmi sincs; — a pusztá theoria virágzó fa- gyümölcs nélkül, nem más mint egy lyukas dudu. Mintha látnám, mily szánakodólag mo- solyognak, ha nem mérgezőnek erre a the- oria fölkenetjé, de mindegy! mellettem az élet bizonyít, mely a legerősebb argumentum. Mondják, hogy kinek nincs helyes elmélete, theoreticus ismerete, nem lehet annak helyes

*) Lásd: Cinc. Trid. sess. 7. c. 3. de ref. — 22. c. 4. de ref. — 24. c. 18. de ref. etc. Mely helyeken, csak a képesség, kellő tudomá- ny, nem pedig a 6-6 évi újárás köve- teteltik.

gyakorlati működése, és soha a fa gyümöl- cset virág nélkül nem hozand. Szent igaz! de én a helyes theoria legbiztosabb ismer- veit, a gyakorlati helyességét ismerem, ha- tán elméletileg hosszasan disszertálni, a gyako- ratit tényeket áradó szavakkal az ujjakra szedni nem is tudók. S megfordítva, s hi szem nemis csalatkozva, ugy okosodom: Ott van a jó theoria, hol jó gyakorlat van, ott volt a jó virág, mely gyümölcsöt fejlődött, — a többi csak ideig óráig pompázott, s nyom nélkül elenyészett. Nézzük a szántóvető embereket, gyakorlatilag mily ügyesen keze- lik ezek közül sokan működésüket, — ugy hogy a theoriát e tekintetben némelyek ezek- től lopkodják — anélkül, hogy elméletileg számot adni, kipontozni tudnák, mit a gyako- ratban helyesen végrehe visznek. Mond- hatja valaki, hogy az examen concursuale a gyakorlati tere szintén kiterjeszti figyelmét, gyakorlati föladványok, példák megfejtését követelvény. Nem tagadom, de tapasztalásból tudom, hogy a gyakorlati példák is, némelyek előtt kedves gyermekeké csak ugy lesznek, ha reájok a theoria ornatusát agghatják. Meg aztán, mily különbég a könnyből sze- dett, mondva csinált, s az élet megtestesült példái közt! Mi fölött sokszor járhatóan homály borong, az élet megfogható vilá- gosságba helyezi, mit a könyv összezavar, az élet rendbeszedi.

Nagyon sajnálnám, mert félre értene, ki a theoriától itt elmondottakból azt következtet- né, hogy én a theoreticus ismereteket a lelkipásztorkodásban fölszövegeselek tartom, az azokban haladást kigunyolom; Absit! az elmondottak koránsem ide vágnak; haladást ahajtok, s pedig minél terjedelmesebb haladást az elmélet útján is, de ezt a gyakorlat fölé nem helyezem, sem a többszörös viz- gálatok emelkedettséget fölmé tételezem. A lelkipásztorkodásban jártasságot nem a falak között, nem egy pár órai vizsgálatból, hanem az életből, a gyakorlatilag kifejtett nyelvedések összességéből, melyben sokszor a csekélységnek látszó mozzanatok, — mond- hatom mozdulatok is szerepelnek, következtet- tem. A pályázati vizsgálatok valóban ese- kely részét teszik a mi képességünk, a lelki- pástorkodásban jártasságunk ismervények. Nem esik e meg, hogy midőn egy némelyiket a falak között theoreticus ismereteiért, majd- na a tudori borostyánra érdemesitenek, az életben a borostyán szalma koszorúvá vá- lik, — borostyánjával nyomon lépten botlik.

Ha már nekünk káplányoknak, képzet- ségünknek, alkalmas voltunk a lelkipásztor- kodásra ismerni akarják, nem volna e aján- latos azon plebánosok — vagy kerület-véle- ményét is kikérni, — kiknek körében coopera- lunk? hisz ént is ismerhetnek bennünket leg- jobban, ők tudhatják legbizonyosabban: 6 év eltelte után elfelejtettünk-e mindent, kép- telenekké lettünk-e arra, hogy plebániát el- fogadhassunk. Mert csak fölteni, s egyedül rólunk káplányokról tenni föl, hogy 6 év után ismét visszaestünk, inepusokká leszünk, — valóban leverő igazságtalanság.

Vagy azon aggodnak föpásztoraink, atyáink, hogy az egyszerű letétel után — mert ez ellen nincs szavunk — a 6-6 éves viz- gálat nélkül, magunk tökélyesítését elhanyag- olók? de ez aggodalom mért csak ismét irányunkban, s nem az egyszerű vizsgálat után plebániát kapott áldozatok irányában is, és szintén minden 6 ik év után? — Mert kö- vetkezetességet csak ily aggodalomban lát- nánk. Vagy ezen gyarlóság is csak miben- nünk káplányokban van meg, s a plebánosi investitúra e gyarlóságot lesimítja? Ezt igá- zán mondani, ismét nem lehet. — Ha én le- teszem a vizgát, s az első letétel után a sze- rencse kedvez, hogy plebániát nyerhessek, föl vagyok mentve plebániában az ismétli letételtől, — ha pedig nem nyerhetek, s mindaddig a 6-6 év elmúltával be kell álli- tanom. Mily gyengéd játéka ez a fatumnak?! fatumnak mondom, mert igazság ilyesmit nem kívánhat; mert ezen eljárással, hogy magamat a közmondással fejezzem ki egy ró- kának két bőre buzatik. Nem elég, hogy az ilyen a káplányokodásban megvénedük, — és sokszor mily helyeken! — hogy java ke- nyerét más asztalánál eszi meg, — hanem fölül rá: mert nem kapott plebániát — mint ha az töle függne, — újra meg újra megexa- minálják.

Valóban ily katonászkodás nem lehet az igazság követelménye, sem azon kornak szü- löttje, mely az alantások zaklatása helyett, a humanitas zászlaját lobogtatja. Másu t, minél több vizgát áll ki becsülettel az egyén, an- nál biztosabb az előre léptetés, — a tanulók nál annál fölébb megy az osztályokban: ná- lunk káplányoknál, minél több vizsgálaton megy valaki keresztül, annál bizonyosabb — a hátramenés.

Ezen tudat, önthet e buzgalmat a több szöri vizgálandókba? Ily csúffátétel nem in- kább keserítene, mint tudomány szerzésre hangolja-e a gondolkodni és érezni tudó lel- keket? A többszöri vizgálatlétel, azon az alapon mint most történik, lehet-e czélhoz- vezető, hathatós szer a tudományok gyarapí- tására? Oly bizonyos, hogy nem, mint amilyen bizonyos, hogy az álom nem való. Nem fut-

a szíven keresztül egy hideg érzés, nem gyu- lasztja-e ki az arcot szegényen, midőn az examinátorok előtt olyan káplány kényszer- lül discipulusként megjeleni, kit már kilde- tése tanítvá tette, az examinatori kar pedig már 6 évvel előbb a plebániák elfogadására képesített: kinek társai már plebánosokká lévén a vizgálatról fölmerték, őt pedig mi- vel — ön hibája nélkül — plebániát nem kaphatott: vizgálatul a discipulus szere- pére degradálják. Nem egy neme ez a com- promissiónak, a békéttres próbálgatásá- nak;?

Vagy tán ez menti meg az öreg káplányt a maga elhanyagolásától? Én részéről ke- véssé becsülém azon collegátum, kit csak a 6-6 esztendei kényszerítés tenne gondolko- dóvá, tudomány kedvelővé; s nem átalom kimondani, hogy nem érdemel plebániát, ki csak azért tanul, mert megexaminálják. Ki- ben van tudományvágy, s nemes gondolko- dás, nem azért, hogy működési körét minél alaposabban s hasznosabban betölthesse. S általában nem hihető, hogy valakiben az újrított vizsgálatok, mint vizsgálatok a tudomá- nyvágyat fölkelthették, s annak fölsőbb régióiba emelték volna, hanem inkább mint fonákság és sérelem, szárnyát szegték az emelkedni vágyó lelkeknek is. S épen azért amily szükséges az egyszerű vizgálat, épen oly szükségtelen, igazságtalan és elkezerítő a 6 év utáni újárás. Hiszen ugyis egész élet- tünk examen, s képességünket gyakorlatilag szintén nélkül kell érvényesítenünk, s vajmi sulyosan bűnbödnök, mert egyik nehézségről a másikra bukkanunk, élete zavart, lelkiismer- rete nyugtalan lenne, ki a többszörös examen concursuale nélkül is, a lelkipásztorkodás igényelté képzetségre nem törekednék.

Ha e sorokból valaki, egy elégedetlen, káplányságot megunt papra következtetne, nagyon csalódnék, mert az nem vagyok; is- merőim igenis békéltörőnek, plane phlegma- ticusnak tartanak. — Elégedetlen vagyok igaz, de nem állással — sokakéval föl- sem cserélném, — hanem elégedetlen vagyok mindenkor, valahányszor a borostyán, igaz- ságtalanságot látok, mint látok abban, hogy 6 év után a káplányok újra megvizsgálatnak. Önerdek valamint szavamat, ugy toliamat sem szokja vezetni; még azon ponton sem vagyok, hogy másodszori vizsgálatról kellene tartanom, s ha talán mégis belekérülnek ezen a borostyánra, talán elmondhatom szent ago- stonai si potuerunt: hi et hi, quare non et tu! De mi a logica az tanítja: hogy a maiori ad minus valet argumentatio, addig azt mondom, hogy a káplányok másodszori, s tovább minden 6 év utáni megvizsgálatá- suk, — a lehető legnagyobb abnormitás. Ugyanis: valaminek megtartása nagyobb, mint ugyanannak elfogadása; ha tehát a plebániát megtarthatja 6 év után is a plebá- nos, egyenes észsel csak azt mondhatom: hogy 6 év eltelte után plebániát el is fogad- hat, — a plebániára képesített káplány. Kül- lömben az előbbi diplomának nem volna ér- talme, mely azért adatott, hogy vele plebá- niát elfogadhasson. Vagy amit megtartani lehet, azt ugyanazon képzettséggel elfogadni ne lehessen? — Gondolkodjunk fölötté, hogy quod uni iustum, legyen alteri aequum. — r —

Országgyűlési tudósítások.

A képviselőház nov. 24 ki ülésében B. Kemény Gábor felolvassa a pénzügyi és vasúti bizottságok jelentését a nagyváradi kolozsvári vasút engedélyezéséről szóló törvényjavaslat felett. G. rove István, keres- kedelmi miniszter, előterjeszti az angol ke- reskedelmi szerződést és kéri annak tárgya- ságát mielőbb elrendelni. — Csengeri Imre felolvassa a központi bizottság jelenté- sét az interconfessionalis törvényjavaslat felett.

Elnök azon örvendetes tudósítást teszi a háznak, hogy Horváth Szlavonország képviselői megérkeztek székeiket az ország- gyűlésen elfoglalandók, és azonnal be fognak lépni. — Erre belépett a horvát követek s a ház roppant éljenzésben törve ki az elnökkel együtt felállott. Az új képviselők mindnyá- jan a jobboldalon foglaltak helyet. Ezután Vukánovich rövid, horvát nyelven mon- dott beszéd után átnyújtja megbízó levelet, mire az elnök az érkezteteket üdvözli. — Zuvics József szót emel magyar nyelven és sok éljenzés közt kijelenti, hogy Horvát- Szlavonország képviselői szakadatlanul a magyar sz. korona egysége mellett működni fognak. — Deák Ferencz szűkségeket tartja, hogy a horvát követek megbízó levelei azonnal felolvastatván, ők válaszáik meg- mindjárt a delegátóba általuk küldendő ta- gokat, mi el is fogadtatván: Subaj Imre, Zuvics József, Bedekovics Kálmán és gr. Pejacscevis László megválasztottak.

Napirenden van a nemzetiségi törvény javaslat tárgyalása. Deák Ferencz a kidől- gott törvényjavaslattal nem tértvén egyet- közlő javaslatot terjeszt a ház előbe s az idő, szük volta miatt csak röviden mondja el né- zetét, miszerint Magyarországon csak egy- politikai nemzet van, s így csak egy állam- nyelv lehet: a magyar; ezen politikai nemzet minden tagja egyenjogú s nyelvét használ- hatja, a meddig az államegységgel és kor- mányzattal egybefér, hanem az állam csak a magyart használhatja; ellenben a megyében, községben, egyházbán, az igazságszolgá- tásnál lehet más nyelvek használatát enged- eni, s ha a igazságszolgáltatás mindazon

nyelveken megengedtetik, melyek a megyé- nek jegyzőkönyvi nyelvei, ebben semmi ve- szélyt nem lát. A javaslat felolvastatván, rö- vid vita támadt a felett, kinyomassák e, vagy azonnal felvéteessék a tárgyalásba. Végre

A novemb. 25-ki ülésben Patay István interpellálja a közoktatási minisztert, átvette-e a Ludoviceum alapítványt az oszt- rák kormánytól? — Gr. Teleky Domokos javaslatot terjeszt elé az iránt, hogy a magyar polgári anyagi jog kiterjesztessék mielőbb Erdélyre is. — Kautz Gyula felolvassa a pénzügyi bizottság jelentését a városok tör- vénykezési községeinek megtérítéséről.

Napi renden van a nemzetiségi törvény- javaslat feletti általános vitának folytatása. — Trifunac és Pál a többségi javaslat ellen nyilatkozik. — Erre B. Eötvös József egy olyan remek és mesterségesen a tárgyhoz szóló beszédet tart, hogy talán még soha az összes ház oly osztatlan tetszését nem nyerte ki, mint mai nap. Szónok a nemzetiségi kér- dést minden oldalról megfejtve, végre ki- mondja: hogy fel kell emelkednünk a civili- satio magaslatára és csak ki a népet ide emeli, nem pedig mult, túlélt eszmékbe vissza- löki, az menti meg a nemzetiséget. A nemze- tiségi kérdést olyan szemellenben akarja meg- oldva látni a háztól, mely a mi századunk és a szabadság eszméjéhez illik. — A vitát foly- tatja még B. M. eh es Frigyes, ki az erdélyi szászok érdekében külön állást kíván; Ni- kolics Sándor, a három javaslat közül egyiket se fogadhatja el; Stra timirovics György a kire a ház nem hallgat és Jan k o- vics ki a többség, illetőleg a Deák szerke- zett pártjára, míg Fabricius ellene, s Bimches mellett nyilatkozik. Utólgára még Turay Gergely szól a többségi javaslat mellet.

A nov. 26 ki ülésben napi renden van a pénzügyminiszterium költségvetésének tár- gyalása és Kautz Gyula, bizottsági előadó, olvassa ennek jelentését. A bizottság jelen- tésére a pénzügyi miniszterium jelen költségvetésében, a bizottság által az 1868-ki budget tárgyában tett jelentésben kifejezett azon kívánalmak, hogy a költségvetés a brutto-budget elvei szerint szerkesztessék, megfelelőleg jart el, azon másik szintén ki- fejezett óhajtat pedig, hogy egy felállítandó legfelsőbb számszék iránt mielőbb törvény- javaslatot készítsen, annyiban szintén teljesít- té, a mennyiben a törvényjavaslatot tényleg elkészítette és a ház asztalára legközelebb le- tenni kinyilatkozatá.

A mi a költségvetés tárgyalását illeti, e tekintetben a bizottság, figyelemmel az idő szerfeletti rövidsége, másfelől arra is, hogy a pénzügyminiszterium költségvetés igen nagy része csupa szakbeli részletekből áll: csak a főbb tételeknek és az eredményeknek vizsgál- tába, meg ezeknek az 1868-ki köl- ségvetés tételeivel való összehasonlításába eszkekedett. — Végül a bizottság arra utal, hogy a jelen miniszterium költségvetésében fölterestek vagy változások nem hoz indít- ványba, és pedig azon okból, mivel a pénz- ügyminiszter által tüztesen hangsúlyoztaték az, hogy egyfelől a tételek felállításában ugyis a lehető legnagyobb takarékság te- kintettel általa gondosan szem előtt tartottak, más felől, hogy az előirányzott kormányzati és kezelési költségek olyképp állapitvak meg, hogy ha meg nem szavatoltának, a pénzügy- miniszter a szükséges államjvedelmek tény- leges befolyása iránt köllőleg biztosítva nem volna, és így az államháztartás zavartalan vezetése iránt a felelőséget alig vállal- hatná el.

Az egyes tételek változtatlanul el is fogadtatnak, csak néhány pontnál ámad rövid vita.

Napi renden van ezután a nemzetiségi törvényjavaslat feletti ált. vitának folyta- tása; előbb azonban

B. Nyáry Gyula fölváratja jegyző á- hozza a dalmatai vámtarifáról, a bor- és husfogyasztási s személykereseti adóról, s végül a módosított perrendtartásról szóló, a felsőház által elfogadott törvényjavaslatokat, melyek szentesítés alá fognak terjesztetni. Ezután a vita megindult, H. u n f a l v y Pál szólván a többségi javaslat mellett.

HIVATALOS.

Rendelt a görög-keleti szerb metropolia egyházi, iskolai és ezekre vonatkozó alapít- ványi ügyeinek szabályozása tárgyában.

(Vége.)

B) Az egyház-nemzeti alapok és jószágok igazgatásáról.

15. §. Az egyház-nemzeti alapok igazga- tóságát képezi a patriarcha és metropolita, vagy a metropolitai adminisztrator és három assistens Ezek közül egy a lelkesi, egy a katonai s a harmadik a polgári osztályból való, végül az érseki nemzeti titkár.

16. §. Ezekhez hozzáadatik: a) egy jószágfelügyelő, kinek a gazdál- kodásban szakavatottak és megvizsgáltak, valamint a számadási szakmában ügyesség- gel bírónak kell lennie. Ez az alapok igazga- tósága által válasszatik 1200 fr. évi fizetéssel és napidíjjal utköltésig című 400 fnyi általánnyal; b) az ügyész, ki egyszersmint consistoriumi ügyvéd is lehet; c) a számvé, irodai személyzettel, amelynek felállítását az igazgatóság köze- gesnek tartja.

17. §. Az assistenseket a patriarcha me- tropolita kijelölése folytán kormányunk fogja kinevezni. Azok, kik nem helyben laknak, napidíjjal és utköltéségeket a consistorialis soluma szerint kapnak.

18. §. Az egyház-nemzeti javak, alapok és alapítványok igazgatóságának hatásköre bez tartozik a metropolitára és az assisten- sekre bízott minden köz- és magán alapok és alapítványok, valamint a zárda- és püspöki

javak kezelése is, végül az egyes végrchajtó közegek feletti ellenőrködés.

Ehhez képest az igazgatóság a biztosított elegendő voltának megvizsgálása után köll- csezők kiadása iránt javaslatokat tesz kor- mányunkhoz; vezet a számadásokat s az eddigi módon kormányunk elébe terjeszti átvizsgálás végett; az elébe terjesztett száma- dásokat vizsgálja, a számadókat felmenti vagy felelőségre vonja s egyáltalán e tekintetben a fogyelemi hatalmat gyakorolja.

19. §. A főpénztár út zár alatt áll öt kulcsra, ezek egyike a patriarcha metropolita- nál, a második a titkárnál, a többi három pedig az assistenseknél van.

20. §. A jogi következményekért mind- azon tagok, kik a tárgyalásban és határozat- hozatalban résztvettek és határozatok, egye- temlegesen felelősek.

21. §. Az egyház-nemzeti javak igazga- tósága a gazdasági felügyelőre, számvévre, valamint a szűkséges irodai személyekre nézve is, az ezek hatásköréhez tartozó köll- csezőkkel a legközelebbi nemzeti congressus- ig id-iglenesen meghatározva és előszabja.

22. §. Ezen igazgatóság a püspökök elő- terjesztése folytán minden egyház-megyé- re nézve a püspöki jószágok felügyelete végett két epitropot fog választani és kormányunk jóváhagyása alá terjeszteni. Az érsekségre nézve ezen felügyelet a központi igazgatóság köréhez tartozik. Az epitropok neve külön utasítás áll fenn.

23. §. Az egyház-nemzeti alapok és ala- pítványok igazgatósága az illető számadások átvezetését és állását évenkénti sajtó útján közzéteszi s egyszersmint a nemzeti congressus elé terjeszti bekiutását végett.

24. §. A nemzeti-alap igazgatóság hivatalnokai fizetését, valamint egyéb kezelési költségeket is mindkét nemzeti alap hordozza, a töké állása arányában.

VI. A lelkesi pályázatok meg- vizsgálása módjáról.

1. §. Minden papi állomás átrubázása egy pályázati vizsga sikeres kiállításától föl- tételzetik, melynek következők rendszabá- lyok szerint kell megtörténni.

2. §. Ezen pályázati vizsgák kiállításától, ha papi javadalomért folyamodnak, fel van- nak mentve:

- a) a hittudomány tanárai, ha tanszék- ket három év óta kitöltöttek töltik be;
- b) a középiskolák (gyanasiumok, reáliskolák) hittan-tanárai, ha öt év óta köz- megelgedésre szolgálnak.

3. §. Vizsára csak azon jelöltek bocsát- tatnak, kik már három év óta a papi osztály- hoz tartoznak s elüljáróik bizonyítványai- val ki tudják mutatni, hogy papságban vagy más egyházi hivatalban köllőleg alkalmaztatá- suk volt.

4. §. Kizárva a pályázati vizsgából azok vannak, kik magukéval lelkészi állomá- s elnyerésére méltatlannak bizonyultak.

5. §. A mondott pályázati vizsgát szabá- lyoszerűleg évenként egyszer kell valamely nyári hónapban tartani, a megyés püspök székhelyén minden, a püspöki megyéhez tartozó papjelöltekre nézve.

6. §. A vizsgát az illető egyházi hatóság mindenkor oly korán kihirdeti, hogy arra a jelöltek előjkor jelentkezhessenek. Az ille- tő consistoriumhoz benyújtandó eziránti fel- bocsátási kérvényhez hozzá kell mellékelni a 3. §-ban emittet bizonyítványt.

Olyan jelöltek, kiknek a szabályszerű- szolgálati időből csak három hónap hiányzik, ha a többi köllőleg kielégítőleg megvan, a vizsgához lehet bocsátani.

7. §. A vizsgáló bizottságot a püspök a consistorium egyházi tagjaiból, (az érsek me- gyei) hittani tanítézet tanáraiból s világi papokból állítja össze. Minden vizsgálat leg- alább három vizsgálóval kell lenni.

8. §. A pályázati vizsga szóbeli és írás- beli, s kiterjed a hittan minden szakaira u. m.: 1. Dogmatica. 2. Exegesis. 3. Erkölcsei theologia. 4. Egyházjog. 5. Pastoralis theologia. 6. Katarchetica. 7. Egyházi szónoklat.

Ezen vizsgáknál azonban minden kör- lékosségek és scholasticus kérdések kikerülésevel fordittasék a fűgyelem azon tudni szűksé- ges tárgyakra, melyek a lelkipásztorság be- töltésére kiválóan üdvösek vagy szűksé- gesek.

9. §. Az írásbeli feladatok kidolgozat- nak a vizsgáló bizottság egyik tagjának folyo- tonos jelenléte és szigorú felügyelete alatt, aki felvizgáz, nehogy casális törtéjétek s bárki is tilos eszközökhöz folyamodjék.

A jelölteknek ez alkalommal csupán csak a szentírás és kormacásia (liber di ceto- ricus) használata engedtetik in g. Más segéd- eszközök izénybe vétele tilos.

Hogy pedig az egyház-szónoklati előadás módját s a catechusában való ügyességet is megelhezen itélni, a szóbeli vizsgálat a ki- dolgozott szónoklatnak legalább egy részét elő kell adni, s hasonló módon kell catechi- sálni, mind a további előkészület nélkül, valamint fölöttébb köllőleg anyagról.

10. §. Vizsgálat végeztével az illető je- lölteknak ki kell adni a letett vizsga eredmé- nyéről szóló bizonyítványokat.

11. §. Azon jelöltek, kik egy tárgyból másodrendű osztályzatot kaptak, a vizsgát ezen egy tárgyra szorítva ismételhetik; azok- nak pedig, kik több tárgyból kaptak ilyen osztályzatot, újra ki kell állniok az egész pályázati vizsgát.

12. §. Annak ki a pályázati vizsgát már egyszer jó sikerrel kiállotta, lelkészi állomás elnyerése végett nem kell új pályázati viz- gát lennie.

Midőn vallás- és közoktatási magyar miniszterünk ezen, 1869. évi január 1-én életbelépő szabályzatok fogantatásával megbizunk, különös akarattunk, hogy a görög keleti egyház ügyeire nézve Minket illető legfelső felügyeleti jog teljes mértékben

megvadás, valamint az oktatástígyi közlő-
vényhossz joga is épségében főtartassék.

Kelt Bécsben, ezernyeczszáz hatvan-
nyolczadik év aug. hó tizedikén.

Ferencz Jozsef, s. k.

(P. H.) B. Eötvös József, s. k.

INTÉZETEK S EGYLETEK.

**A k. m. természettudományi tár-
sulat** 1869-ki január 1-től kezdve havi folyó-
iratot fog kiadni a közérdeklő természettudo-
mányi ismertetésére. E vállalattal a tár-
sulat kettős célra törekszik: egyrészt tag-
jainak, kiknek száma az újabb időkben jele-
ntősen növekedett, úgy illetményi fejében
évezetes és tanulságos olvasmányt akar
nyújtani, melyből a természettudományok
legújabb és legfontosabb haladásait könnyű
szerrel megismerhessék, másrészt pedig azon
van, hogy szélesebb körökben is megkedvel-
tesse, terjesse és lassanként észrevétlenül
beoltsa a természettudományi ismereteket. E
kijelölt irányhoz és a nyelvet magyar közö-
ség igényeire mérve, a „Természettudo-
mányi Közlöny” tartalma csupán
közérdeklő és követhető értekezések, ismer-
tetések és apróbb közlemények fog állani,
menten minden abstract deductiótól s csak
szűkebb körökben érdekes fejtegetésektől. —
Minden hónap elsőjén, kivéve az augusztus,
september, októberi számpapokat egy füzet
adatik ki 3 nagy nyolczad ivnyi tartalommal;
mihelyt azonban az előfizetők száma lehetővé
teszi, a havi füzetek hetenként vagy legalább
tiz naponként megjelenő egyives lapokká
alakulnak át. A „Természettudományi Köz-
löny” a társulat tagjai ingyen kapják; neu-
tagok részére a 27 ívből álló egész évfolyam
előfizetési ára 5 frt. Egyébirtók tagja lehet a
társulathoz minden állampolgár, ki a termé-
szettudományok iránt érdeklő viselkedik,
azon megjelöléssel, hogy a Budapestben lakó
tag évdíja 5 frt., a vidéki pedig 3 frt, s hogy az
oklevélről minden tag egyszer minden-
korra 2 frtot tartozik fizetni. — Köziratok,
tagsági nyilatkozatok, előfizetések az alólt
szerkesztő titkárhoz (Buda, műegyetem) in-
tendőek. Pesten, 1868. november 21-én.
Sily Kálmán.

BELFÖLD.

Hazai ügyek.

A belügyminiszterium értesíté a
hatóságokat, siessenek mielőbb felterjeszteni
minden a honvédségre vonatkozó irat-
okat, mivel az illető bizottság rövid idő
mulva befogja működtetését.

A magyar delegáció nov. 24 ki
létesében már előfoglalt helyeiket a horvát
tagok is. — Előterjesztettek a külügyi és a
tengerészeti rendes költő-egyetesek felett az
albizottsági jelentések. Ezután Zsedényi
Ede a maga és társai nevében benyújtja
interpellációját a romániai ügyre vonatkozó-
lag, melyben tisztelteti a külügyi és a tengeré-
szeti urat: tisztelet és a minőség lépések a
két fél fejeződő s a fejedelemségek szerző-
déséről állásának szempontjából két irány-
ban is ellenséges tények és törekvések ellen
súlyosára, s általában minő állást szándé-
kozik elfoglalni szemben a bekövetkező
eseményekkel?

A lajantuli delegáció 26 án szin-
tén állást tart. Folytatja a közös külügyi és
pénzügyi miniszteriumok költségvetésének
tárgyalását. — A külügyi miniszterium nyug-
díjainak kérdése is előjött. Erre nézve általá-
nos szabályt elő fogadták el, hogy az illető
összegek 8400 frtot meg nem haladhat-
nak. Az 1868 ki évre számt 70,000 frtnyi nyug-
díjt azzal indokolta O r e z y Béla b., hogy
ha a régi elagott s némely felszázadon át
szolgált consuli hivatalokat viselt egyénto-
vábó is szolgálhat tartani kénytelen, akkor
aligha elérjük egyhamar azt, hogy a birod-
alom diplomatiáját új szellem hassa át. W d-
janer b. szerint a 40 éves hivataloóok
nyugdíjazási kérvényét nem mindig köteles
tekintetbe venni a kormány, gazdálkodni
törségre nézve E hadiszerek nem kizárólag a
megszállt sereg számára szánják; egy részét
a római kormány kapja meg.

Romából írják: B dikan mindenféle
hadikészlet érkezett Civitá-Vecchiába. E szá-
llítmányt a „Janus” francia brig haza hozta,
mely Caudière hajóhadnagy vezetés alatt
1500 emberrel jött Toulonból. Ebből azt kö-
vetkeztetik, hogy a francia kormány nem
hogy csapatainak visszabírására gondolna,
hanem még intézkedéseket tesz minden esbe-
törségre nézve E hadiszerek nem kizárólag a
megszállt sereg számára szánják; egy részét
a római kormány kapja meg.

Cubáról, „Moniteur” megerősíti az azon
szigetéről szóló rossz híreket. A sziget állapota
mindennap rosszabbul és a lázadás annyira
fejődik, hogy általános felforgatástól lehet
félni meg a fővárosban, Havannában is. Általá-
nos félelem uralkodik, annyival is inkább,
mert a város, amelyben sok elégtelten van,
nincs ellátva csapatokkal, mert ezeket mind
a sziget keleti részében levő felkelők ellen
indították. Havannában önkényesek ügyel-
nek fel a rendre A főkapitány erősitést kér.

érsi teljes lehetetlen. Az államkiadások
alábizsáltságát illetőleg szónok azon elvet
állította fel, hogy oly hatalmas országot,
mint Anglia, takarékosan igen, de ócsón
nem lehet kormányozni, mert a közigazgá-
s minden ágában első főtét a észszerűség
s a követelmények mindig szaporodnak. Ki-
emelte mindemellett a hadsereget s a tan-
ügyet, hol nem akarna gazdálkodni, de más
részről sem az iskolák látogatására, sem az
iskolai cölökre szükséges közszolgák adokra
nézve nem kívánna kényszereszközököz
nyulni. „Nem akarok a köllgyekről szólni”,
mondá a miniszter belpolitikájának ezen
hosszabb indoklása után, „mert úgy találok,
hogy annak felemelésénél eleneinek rendszeren
felingerülnek.

Uram, én teljesen meg vagyok elégedve,
ha önök bevallják, hogy az utóbbi harmadfél
év alatt a köllgyeket az önök meglegedé-
sére vezettettem, de azt az önök igazolására
mindamelllett is ki kell jelentene, hogy vi-
szonyaink jelenben igen kielégítőek, s néze-
tem szerént, midőn én az ügyek vezetését át
vettem, nem igen lehetett e dícsérvessel élni.
Midőn én 1866-ba hivatalba léptem, viszony-
ainak az összes európai hatalmakkal
udvariasabbak, de nem bizalmasabb természetűek
voltak. — Ma már nem idegenked-
nek tőlünk az országos viszonyaink hozzá-
járó a legbizalmasabbak. Ha mi továbbá
politikánkat semlegesítő politikának nevezik,
azzal csak azt akarják mondani, hogy nem
szándokunk az ország erőit kimeríteni és se-
gedészközeit elpazarolni azáltal, hogy az
európai csalékony és képzelt egyensúly hely-
reállítására végett háborukba keveredjünk. Er-
deklünkben fekszik nekünk is az európai bé-
ke fenntartása s azért meg tudjuk becsülni
befolyásunkat. stb. Szónok ezután az abissy-
niai expeditióra tért át az Egyesült Államok-
kal szemben fenálló differenciákat lord
Russell rovására szintén saját dícsőítésére
dolgozta fel, azután pedig Irlandra terelte
hallgatóinak figyelmét. A beszéd egészben
vére úgy hangzott, mint igazolás a multakért,
s mint több angol lap megjegyzi, épen nem
tekinthető a siker programja, hanem inkább
bücsu gyanánt a visszavonulás előtt.

Düblinből írják, hogy Droghedában
mult pénteken a választás alkalmával nagy
zavargás tört ki. Egy huszárparancsot, mely
az utcák kitisztítására lön kiküldve,
közönséggel visszaverték. Erre gyalogság
vonult ki; a lázadási acta felolvastatott,
de nem adtak parancsot a tüzelésre;
ennek dacára két katoná elütötték feje-
rét, mi által egy egység meglehetően s egy má-
sik megsebesült. E katonákat azonnal elfogták.
A katonaságnak végre sikerült a rendet
helyreállítani.

Spanyolország. A madridi republi-
canus pár bizottsága, melynek ügynökei
szerte járják az országot, és nagy eredmén-
nyel terjesztik a köztársasági eszméket,
melyekben az ország nagybör része osztozik,
kiáltványt bocsátott a választókhoz, sajnál-
atát fejezve ki, hogy Spanyolország legjobb
férfiai Izabella bukta óta lassan-lassan elide-
genülnek a köztársasági párttól. O r e n s e
és társai erre oly igaztalan intézménynek mon-
dják a monarchiát, mely csak némely egyes
szabadalmaknak kedvez s igazságtalansá-
gokat tart fenn. Angliában csak a szemtelen
aristokratiának és a félfuvalkodott államegy-
háznak támasza; Portugáliában az a czélya,
hogy az országot angol, Belgiumban, hogy
ez francia felsőség alá terelje. Ha Spanyol
ország odáig süllyed, hogy a monarchiát is
mél helyreállítja, nagyobb nyomorba jut és
jobbban elveszti tekintélyét, mint Görögország,
vagy O horszég, melyek csak a nagyhatal-
mak játékeszközei. E „köztársaság” pe-
dig magába zárja a demokrátiát és a szabá-
dságot. Vegül a rend és béke minden áron
való fenntartását ajánlja a kiáltvány; politi-
kai öngyilkosság volna, ha e nép, mely egye-
stültségi jog, sajtószabadság és általános szá-
vazati joggal rendelkezik, polgárainak száva-
zása helyett feg. verbezt fordulna. Ha vala-
mely társaság ama szomorú helyzetbe jutna,
hogy a monarchia és dictatura között
válasszon, mindenesetre az utolsót fogadná el.

Romából írják: B dikan mindenféle
hadikészlet érkezett Civitá-Vecchiába. E szá-
llítmányt a „Janus” francia brig haza hozta,
mely Caudière hajóhadnagy vezetés alatt
1500 emberrel jött Toulonból. Ebből azt kö-
vetkeztetik, hogy a francia kormány nem
hogy csapatainak visszabírására gondolna,
hanem még intézkedéseket tesz minden esbe-
törségre nézve E hadiszerek nem kizárólag a
megszállt sereg számára szánják; egy részét
a római kormány kapja meg.

Cubáról, „Moniteur” megerősíti az azon
szigetéről szóló rossz híreket. A sziget állapota
mindennap rosszabbul és a lázadás annyira
fejődik, hogy általános felforgatástól lehet
félni meg a fővárosban, Havannában is. Általá-
nos félelem uralkodik, annyival is inkább,
mert a város, amelyben sok elégtelten van,
nincs ellátva csapatokkal, mert ezeket mind
a sziget keleti részében levő felkelők ellen
indították. Havannában önkényesek ügyel-
nek fel a rendre A főkapitány erősitést kér.

Válasz a „Pesti Hírnöknek.”

Lapom legutóbbi számában adott „Nyil-
latkozatomra” a „Pesti Hírnök” szükséges-
nek látta f. hó 15-én következő sorokat írni.
„Az ellen” — érds Nyilatkozatomat —
ha így lenne is, (t. i. hogy primás ő herceg-
sége által felszólítottam egy új kath. lap
programjának kidolgozására) nem érez-
nék magunkat hivatva sikra szállani; — s
most sem kutatjuk azt, vajjon az ellenkező
föltévet méltán igazoló előzmény után,
önkéntes e vagy önkénytelen Zoványi ur
tevédsége? ez uttal csupán annak kijelenté-
sére szorítokunk, miszerint competens
helyről felbatalmazva vagyunk Zoványi
ur állítását az általa felállított modorban tel-

jesen alaptalannak, s igazolatlan praesump-
ciónak nyilvánítani.

A mi vakmerő állításban tévedésnek
qualificálható, azt igyekezni fogunk holnap
felderíteni.”

Igy a „Pesti Hírnök.”
Be nem várva, az ígért „holnapi földeri-
tést, hogy a jóból minél több jusson sietünk
röviden felelői a leirt sorokra. Alattomban
értetődve, hogy a „holnapi földerítésre”
való ismétli válaszunknak folytatása követ-
kezik.

Mit bizonyít a „Pesti Hírnök” föntebbi
dementija?

Az, hogy Zoványinak in thezi igazsága van,
s hogy tárgyilagosságnak ezen voltát
elismerek „competens helyen” is, csak az „ál-
talam felállított modort” tagadják meg, s neve-
zik azt „teljesen alaptalannak, s igazolatlan
praesumpciónak.”

De vajjon a modor, mely a beszéd alakját
képezi, változtat-e magán a beszéd lényegé-
nek értelmén?

És ha más modorban, helyesebben szólva,
más szóalokban formulázom állításomat,
azért nem ugyan ezt jelentette volna, hogy
t. i. „competens helyen” engem csakugyan
megbízta egy új lap elemének összeállításá-
val és programjának kidolgozásával?

Vajjon ha Török János ur, és az ország
főpapjának czége alatt szólva, ildomosabb
és méltóbb hangon írja, föntebbi sorait, azért
más értelmet jelentenek azok mint így?

Elhiszem, megengedem sőt fel fogom,
hogy hazánk fardadhatlan hercezségirása,
országos és egyházi ezer gondjainak közepét,
honet előtt csakelyebb fontosságú ügyben
mondott szavakra nem tisztán fog emlékezni.

Én azonban, kinek gond és gondolati-
lágát a napi sajtó képezi, ebben foly csakely-
ségben, ebben fardad szellemem, elmembe
lúten jegyezve hordom a kegyes szavakat,
miket a magas ajkak a kath. lapirodalom árva
ügyében mondanak.

Miután pedig a történet dolgokat nem
történeteké tenni lehetetlen, s miután meg-
győződésemmek ellent mondanai nem tudok,
nem bírok, kénytelen vagyok ismételni és
újra kijelenteni, hogy a legutóbbi „Nyilat-
kozatomban” foglalt állítást újlag is való-
nak ismerem.

Ennyit magára az ügyre.
Török János urhoz is van egy pár
szó. Melyik kath. erkölestanban tanulta ön
azon „igazolhatlan vakmerőségét,” hogy egy
katholikus felszentelt pappal oly nyelven
beszéljen, mely az egyházi rend követelte
tisztelést kigunyolja?

Igy szolgálja ön az egyházat? Avagy
azt hiszi, hogy a katholikus névnek eleget
tesz, ha porban csuszkal, a tiszteltpéldányos
urak s alázatos önelvetést negyelyez az egy-
házi méltóságosok előtt, a szegény alpap
föltét pedig kancsukat suhogtat? Nem önt
sajnalom uram, de jobb sorsra érdemes derék
főpapjaink ügyét, melynek ön védőjéül
felfogadták. Bármily egyházi érdeket, csak
oly tulajdonok által lehet szolgálni, melyek
magából az egyház tisztá szelleméből sarjad-
zanak, melyek tehát becsület és tu-
lajdon hasznát nem kereső jellem,
evangeliumi szelidség és szeretet, az igaz-
ságot kereső és követő értelem és
nyelv, s főleg a vallásnak és a vallás
minden szolgájának öszinte és öntu-
datos tisztelete által nyernek kifejezést.

Zoványi.

VEGYES.

Ö Felségek a király és a királyné,
a királyi gyermekek és az udvari személyzet
hétfőn hagyták el Gödöllőt és Budára érke-
tek. Midőn a budai lakosság névében az o-
tani főpolgármester és főkapitány ö Felségek-
ket üdvözölték, a királyné így válaszolt:
„Igen köszönöm, szivesen jöttem Budára és
ki leányomat is elhozta.” — Az urvarnak
Gödöllőn folytatott esendéletét Budán moz-
galmas napok váltják fel, s naponként elfog-
adások és udvari ebédek vannak. — Rudolf
koronaherezség és Gizella főhercezségő Bécsbe
visszatértek.

Fájdalommal jelentük, hogy G r i k
György pécsi megyés püspök a kath. egyház
egyik legbuzgóbb főpapja rövid betegség
után f. hó 24-én 70 éves korában meghalt. Az
üdvözölt tetemű nov. 26 án déltűta 4 ó. Bu-
dán a Capistranosok kolostorában Primás ő
hercezsége által a nagyméltóságú püspöki
kar jelenlétében beszenteltettek és este
Pécsre szállattak.

József nádor szobrának leleplezését
király ö Felsége határozott ohajtása folytán
a jövő tavaszra halasztják.

„Pesti Hírnök” keddi számában ol-
vassuk: „N.-Várád, nov. 23. Nagy hatást
okozott városunkban azon hír, hogy a köz-
sen tisztelt főpásztor S z a n i s z l ó Ferencz ő
excia püspöki székéről való lemondását a
váradí ft káptalanul tudatta. — Megnyug-
tatónak hatott a buzgó híveket azon
szárvízgott értesülés, hogy a ft. káptalan
főleg a magyar kath. egyház válságos hely-
zetének tekintetéből egy meleg érzelmi fel-
iratban ő exciát felkérte, vonná vissza le-
mondását, egyszersimű felajánlván a megyei
kormány terhei és gondjainak megoszlatására
készséges szolgálatát, mint a szent cano-
nik értelmében is jogosított székes-
egyházi tanács! Mivel pedig a tisztelt
Püspök ezt nem tehetett, elküldvén már az
illetékes helyekre lemondását, a káptalan

igen nyomós s nemcsak a váradí megyére, de
az egész magyar egyházra vonatkozó n a g y-
m é r v ű s h o r d e r e j t i i n d o k b ó l e g y e-
n e s e n ő S z e n t s e b é z e s, a római pápához fel-
íratall folyamodott, hogy kegyes püspö-
kének megtartására apostoli magas hatal-
mánál fogva kötelezze. — Hírlik azt is, hogy
több tisztelője és híve a ft. Püspök ő exciá-
jának a váradí katholikus érkekezet elnökét
felkérni akarják, sőt bizodalmasan fel is kér-
ték volna, hogy a káptalan felirat szellemé-
ben a miniszteriumban intézzenek kérelmet.
Váradí.

E levélre azonban a „P. H.” megjegyzi,
hogy nincs remény a nagy tekintetű káptal-
an buzgó törekvésének sikerére.

A felvölt napokban hg. Schwarz-
zenberg, hg. Hohenlohe, b. Beust
küllgyminiszter és Tegethof tengernagy,
Magyarország primásánál látogatást tőnek.

Keszthelyen kath. egyelet van alku-
lóban, mely ezújjal tűzte ki, a kath. status
autonomiájának azon a vidéken buzgó köz-
égtől szolgálani.

Mazzini megszánt munkálni és halá-
lát egész Olaszország és Európa siratja. —
A nagy agitátor született Genovában 1808.
június 28-án és fia volt egy tekintélyes és jó
hírből álló orvossal. Szülővárosába „Indica
tor Genovese” ezimel alapított lapját a ren-
dőrök lefoglalták, és azóta számtalan ilyenmő
vállalata sorsban részesült. Olaszországból
elmenekülvén M a r s e i l l e b e m e n t, h o l a „La
girvine Italia” ezimű forradalmi szövetséget
alkotta. Alighogy itt egy kis csapatra szer-
tehetett, betört Sardinia-ba, honnan azonban
visszavertették. 1842-ben Londont állandó
lakhelyévé tette, és ott több nemű politikai
vállalata erekszedett, hogy „l’apostolato po-
polare” ezimű lapot alapítván. De soká nem
nyugodhatott, mert midőn a Bandinoa test-
vérek kikötöttek, ő erőlesen támogatta őket.
Midőn Pius pápa némi reformok által szába-
dabb utra kezdett térni, Mazzini 1847 szept-
ember 8 án felszólító levelet intézett hozzá,
hogy a forradalom élére álljon.

Eljött az 1848-ki év. Mailandban dieta-
tornak kiáltott ki és miután Livornóban
képviselőnek is megválasztott, Rómába
ment, hol az alkotmányozó közgyűlés őt, Ar-
menille és Sassi társával együtt triumvirnek
kiáltotta ki, 1849-ben. Róma bukta után
Svájzba menekült, honnan számtalván
Londnonban töltte fel tanácsját, azután Mail-
landban, Genovában sikertelen felkeléseket
rendezett. A III. Napoleon császár élete ellen
1858-ban intézett merényletnek részese volt.
1859-ben ellenente a szard francia szövetsé-
get, de midőn Victor Emanuel az olasz király
ezimét vette fel, szivesen esatlakozott hozzá.
1861-ben Garibaldi mellett küzdött, és midőn
az elfogatott, örökre háborút izent a mouar-
chiának. — Utolsó éveit a köztársaság létre-
hozásának szentelte és azon volt, hogy Olasz-
országban köztársasági mozgalmat idézzen
elő, ami nem sikerült. — Mazzini Luganóban
egy egyszerű házban halt meg.

A vielskai nagyszerű sóbányákat
egy krakkói távirat szerint nagy veszedelem
fenyegeti; egy száz ölnél mélyebb aknában
hirtelen edes vízforrás tört ki s oly sebessé-
gel özönl el a többi aknákat, hogy néhány
óra mulva már alig tudtak ellene gátot
emelni. Az összes munkászemélyzet legna-
gyobb erőfeszítéssel dolgozik a veszedelem
elhárításán.

(Beküldetett) Pest, nov. 25. F. Szer-
kesztő ur! Ha valamely tudományos kérdés
föltét vita keletkezik, korántsem tartom elégsé-
gesnek, hogy valaki subjectiv nézeteire
támaszkodva a vitát eldönteni kívánja. —
Ezen hibába estek mindazok, kik az ismeretes
Lutter féle érteztési föladványt megfejthetők-
nek vélik. Az „Idők Tanuja” f. é. 262. szá-
mában „Egy tanár” aláírásával megjelent
cikk szerzője tanusított ugyan annyit ismeret-
tel a mennyiségtanból, hogy az érteztési vizs-
gálaton „jó sikerrel” átgázolhasson de tudom-
ányi illetőleg oly csakely ismeretekkel ren-
delkezik, hogy jobban cselekedett volna, ha
elhallgat. Több figyelmet érdemel J a g i e z a
megfejtés módja! — Jagicza, vizsgált tanár-
nak, írva magát alá, ezen praedictum által
akart imponálni, ezt neki megbecsültjük,
mert fiatal embernek tartjuk, midőn most
kezdette meg csak pályáját a főgymnasium-
ban, hanem figyelmeltetik arra, hogy nem
elegendő Lutter tankönyvből a tételt kiírni
s az egész dolgot elintéztnek gondolni. —
Ezt bebizonyítani feladatom.

Az imént előadott feladatom megfejtesé-
ben magam semmi sem állított, mert egy köny-
vön azon gyanúba eshetem, hogy Lutter vagy
Corzán barátja gyanút egyik vagy másik
fél pártjára állottam, pedig én tisztán a tudom-
ányi álláspontját tartom szem előtt. — Lut-
ter azt mondja Pythagoras tétele folytonos
szorszámú számításra alkalmassá tethető s
tankönyvének II. részében a 205. lapon 20.
§ (1866-iki kiadás) ezt meg is teszi, A b e l
mértánban ugyanazon lehozás egyetlen egy
igen lényegetlen modosulással szünet előfor-
dult! továbbá B u r g, Compendium der höhe-
ren Mathematik (1851) ezimű könyvének
31-ik lapján ismét a L u t t e r féle lehozással
találkozunk. Ezenkívül még egy helyütt talál-
kozunk ezen lehozással, de erről később fogok
szólni. — Corzán állítása szerint Pythagoras
tantételét nem lehet folytonos szorszámú szá-
mításra alkalmassá tenni s azért ezt nem is
érinti könyvében; a hol ezen feladatot: „szá-
mítások ki az átfogó, ha a két befogó ada-
tik,” az által fejté meg, hogy előbb egy he-
gyes szögöt számít ki s azután a s i n u s -tétel
segélyével számít ki a keresett átfogót. Így
van e S o n n o r f e r, P e t z v a l (Trigono-
metrie) M o e n i k S z a b o k y; W i n k-
l e r, K o m n e n o v i c h, H u g, T a u b e r,
S c h u l z - S t r a s z n i t z k y, S a l a m o n s
s általában minden előttem ismert tan-
könyvben.

Mondom, nekem semmi kedvem sin-
esen a vitát eldönteni, s azért subjectiv
nézetemet nem mondani ki, hanem idezem
a tárgyra vonatkozólag L e f o b u r e d e F o-
u r e y „Le cimo de géometrie analyque”
ezimű művét (7-éme éditio, 1863.) Ennek
46-ik lapján tárgyalatik az érintett feladat.

Szerző szintén kiszámíthat egy szögöt s az-
után ennek segélyével az átfogót s ezt mondja
utánna: „On pourrait trouver a directement
par la formule a = √(b²+c²) Mais comme le
binôme b²+c² ne se décompose pas en fac-
teurs, elle est peu commode pour le calcul
logarithmique, et il vaut mieux déterminer
d'abord l'angle B, et s'en servir ensuite pour
avoir a.” Vagy más szóval: L e f o b u r e d e
Fourcy azt mondja: Pythagoras tantétele
nem alkalmazható folytonos szorszámú szá-
mításra. — De lássunk még mást. Nem tűnik,
mert Lutter előszavában maga mondja, hogy
Lutter betűszámtana s kímértana Wittstein
hasonezimű művének fordítása. Ebből követ-
kezik, hogy Lutter s rendszerének védői
előtt Wittstein tekintély. Nézzük mit mond
jelen este nézve Wittstein! Könyvének
(Trigonometrie 1859) 58. lapján sub Nr.
3) ezt olvashatni: „Um die Hypothe-
nuse c zu finden, muss man die Fun-
damentalgleichung c = √(a²+b²) gebrau-
chen. — Diese Formel ist nicht bequem für
logarithmische Rechnung und kann auch
nicht durch blosser Umformung für sol-
che bequem eingerichtet werden.” S
mindjárt csillag alatt a 82. § ra utal mon-
dván: „Dagegen ist dies möglich durch Ein-
führung eines Hilfswinkels.” Wittstein elég
terjedelmes „Trigonometrie” cz. könyvének
vége fele 8 paragrafuszban szentel a segédzőg
használatának tanítására s egy helyütt (a
101. lapon) mondja: „es bedarf, wenn man
richtig wählen will, eine grosse Vertrautheit
mit den trigonometrischen Umformungen,”
és ugyancsak a 82. §-ban az ismeretes Lutter
könyvében is található lehozás adja elő az
említett feladatra vonatkozólag, melyet ő
egy formulával: „Die Formel des §. 45.
c = √(a²+b²) durch Einführung eines
Hilfswinkels zur logarithmischen Rechnung
bequem zu machen.”

A ki nem vak s a mennyiségtanhoz ért,
látja fogja:

- 1) hogy Pythagoras tantétele folytonos
logarithmicus számításra, mint ilyen nem
tehető alkalmassá, mert a² + b² kéttag csak
képzetes tényezőkre bontható föl;
- 2) hogy segédzőg alkalmazásával ez
ugyan eszközölhető, de a lehozás mint ilyen
gymnasiumi tanuló által csak akkor történ-
hetik meg, ha ezt hallották vagy olvasták,
továbbá mert elemi tankönyvben (német nyel-
ven) csak Wittstein adja és itt is azt mondja,
hogy nagy ügyesség kívánatik meg attól,
ki segédzőg akar alkalmazni, ily ügyesség
pedig gymnasiumi tanulóban nem tételhető
föl, a föladat a fiuk képzettségén túl járt.
- 3) hogy Wittstein teljesen fele-
lesleges, mert egyszerű okoskodással ugyan-
azon eredményhez juthatni, melyet Wittstein
többszörös átalakítás után ér el;
- 4) hogy a tanuló nehezebben ismeri ki
magát, ha ezt parancsolom, hogy c segédzőg-
tól számíton ki, mintha a befogók egyiké-
vel szemközti fekvő szögöt számítottam ki vele.
Dixi!

Valaki, ki a mennyiségtanban jártas. *)

Könyvészet.

Az 1868. nov. 8-15 megjelent neve-
zetesebb művek jegyzéke; közli
Aigner és Rautmann könyvkereske-
dsége Pesten (váci utca 18. nemzeti szá-
loda).

- Közhasznú könyvtár.** 1. füzet. A föld-
történelme. Írták Dr. Corzan-Aven-
dano Gábor és Kovács Lajos. 1. füzet
számos képpel. Ára 40 kr. Havonként
2 füzet. 25 füzet előfizetési ára 9 ft,
3-3 forintnyi részletekben.
- Orbán Balázs.** A Székelyföld leírása
történelmi, régészeti, természetrajzi 5
népmeséi szempontból. I. kötet. Pesten.
4 r. 238 l. Számos képpel. Ára 4 ft.
- Renau Ernő.** Az apostolok. Második ju-
tányos kiadás. Pest 8 r. 442 l. Ára
1 ft. 60 kr.
- Gr. Bethlen Farkas.** Szőlőművelés és
borászat körüli tapasztalások. Pest. 8 r.
110 l. Ára 50 kr.
- Emlékiratok** a magyar kereszténység
első századából. Fordította Szabó Ká-
roly. Második jutányos kiadás. Pest.
N 8 r. VI. és 116 l. Ára 1 ft.
- Hoffmann Ferencz** 100 kis történet
jó kis gyermekek számára. Pest. 8 r.
201 l. színezett képekkel. Ára köve
1 ft. 20 kr.
- Auerbach B.** Auf die Höhe. 7. Ausg. abe
Stuttgart 1 ft. 80 kr.
- v. Loeper, Herm.** Hymnen des Mittelalters.
Frei nach dem Latein. Eine Weih-
nachtsgabe. 7. Erzählungen 2 Bde.
Stuttg. 4 ft. 50 kr.
- v. Redwitz, Osc.** Hermann Stark, Roman.
3 Bde. Stuttgart.
- Stein Paul.** Aus den Tagen des ersten Na-
poleon. Roman 2 Bde. 6 ft. Stuttgart.
- Stahr A., Goethe's** Romangestaltung. Bde.
2 Aug. Berlin 3 ft. 60 kr.
- Stahr A. G. E.** Lessing. Sein Leben und
seine Werke. 6. Aufl. 2 Thlr. Berlin.
7 ft 20 kr.
- Müller Max.** Essege Nach dem 2 engl.
Ausgabe in deutsche übertr. Leipzig.
I. Bd. Beiträge z. vergleich Religions-
wissenschaft. 3 ft. 60 kr.

Szerkesztői üzenet.

B. L.-nak Keszthely. Utban van. B. I.-nek
Pápa. Hol késik oly sokáig?
F. E.-nek Szombathely. Várjuk. K. I.-nak
Jánoshidja. Intézkedtünk.

*) „Idők Tanuja” t. szerkesztőjéit felkér-
tem, hogy dr. C o r z a n a G á b o r ur nyilatko-
zatára teit éreztet bevéltva, jelen czafolatot
lapjába fölvenni sziveskedjék. Idem.

Kiadó-tulajdonos és felelős szerkesztő:
ZOVÁNYI J. MIHÁLY

